

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΚΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Ποιητές της Θεσσαλονίκης. Μανόλης Αναγνωστάκης (1925-2005)

ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Μιχ. Γ. Μπακογιάννης, Λέκτορας
Τμήμα Φιλολογίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

6^η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Η ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ (1944-1974)

Οι λογοτεχνικές γενιές της 6ης περιόδου

- Ο ρόλος του βιώματος και της Ιστορίας.
- Πρώτη Μεταπολεμική Γενιά:
 - Κριτήρια ένταξης: (α) γενν. 1916-1928 και (β) εξέδωσαν συλλογή ή δημοσίευσαν πεζογράφημα μεταξύ 1940-1950.
- Δεύτερη Μεταπολεμική Γενιά (ή Γενιά του 1960):
 - Κριτήρια ένταξης: (α) γενν. 1929-1942 και (β) εξέδωσαν συλλογή ή δημοσίευσαν πεζογράφημα μεταξύ 1950-1960.
- Γενιά του 1970 (ή Γενιά της αμφισβήτησης):
 - Κριτήρια ένταξης: (α) γενν. 1943-1955 και (β) εξέδωσαν συλλογή ή δημοσίευσαν πεζογράφημα μεταξύ 1960-1980.

Πρώτη Μεταπολεμική Γενιά

- Χαρακτηριστικά ποίησης:
 - Βλ. επόμενα [μαθήματα](#).
- Χαρακτηριστικά πεζογραφίας:
 - Καλλιέργεια ιστορικού μυθιστορήματος.
 - Διάλογος με το μεσοπολεμικό περιβάλλον.
 - Διάλογος με την Ιστορία (αφήγηση-ντοκουμέντο).
- Εκπρόσωποι:
 - Θαν. Βαλτινός, Γ. Ιωάννου, Μαργ. Λυμπεράκη, Αντ. Σαμαράκης, Δ. Σωτηρίου, Στρ. Τσίρκας, Αντρ. Φραγκιάς, Δημ. Χατζής

Δεύτερη Μεταπολεμική Γενιά (ή Γενιά του 1960)

- Χαρακτηριστικά ποίησης:
 - Αίσθηση ήττας χωρίς να έχουν πάρει μέρος στα γεγονότα.
 - Κύρια θέματα: έρωτας (βίωμα), θάνατος, ανθρώπινη κοινωνία.
 - Εκπρόσωποι: Νίκος-Αλέξης Ασλάνογλου, Κική Δημουλά, Μαρία Κέντρου-Αγαθοπούλου, Βύρων Λεοντάρης, Μάρκος Μέσκος, Ντ. Χριστιανόπουλος.
- Χαρακτηριστικά πεζογραφίας:
 - Θέματα πολιτικής ελευθερίας.
 - Αλληγορική έκφραση.
 - Επαφή με το αμερικανικό και ευρωπαϊκό μυθιστόρημα.
 - Πειραματισμοί της γραφής.
- Εκπρόσωποι:
 - Βασ. Βασιλικός, Μ. Κουμανταρέας, Ν. Μπακόλας, Μ. Χάκκας, Γ. Χειμωνάς.

Γενιά του 1970

- Χαρακτηριστικά ποίησης:
 - Το γενικότερο κλίμα αμφισβήτησης (νεανικά κινήματα, Μάης '68).
 - Κριτική θεσμών, ατομικών και κοινωνικών συμπεριφορών.
 - Συχνά ειρωνική διάθεση.
 - Εκπρόσωποι: Γιάννης Κοντός, Τζένη Μαστοράκη, Μιχάλης Γκανάς.
- Χαρακτηριστικά πεζογραφίας:
 - Ο ανθρώπινος ψυχισμός.
 - Διάλογος με το παρελθόν του 19ου αι.
 - Αναστοχασμός για τα όρια της γλώσσας και της γραφής.
 - Περίοδος χούντας (1967-1974): Χωρίς εκδοτική παραγωγή.
- Εκπρόσωποι:
 - Ρ. Γαλανάκη, Μ. Δούκα, Ζ. Ζατέλη, Άλκη Ζέη, Δ. Νόλλας.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Μαθήματα 4ο – 6ο

Πρώτη Μεταπολεμική Γενιά (ποίηση)

Περιεχόμενα ενότητας

- Γραμματολογικά δεδομένα.
- Ιστορικά συμφραζόμενα.
- Λογοτεχνικά και αισθητικά συμφραζόμενα (Η Γενιά του 1930, Η «λογοτεχνία της Αντίστασης»).
- Εμφάνιση της Γενιάς.
- Χαρακτηριστικά της ποίησης της Γενιάς.
- Υποδοχή της Γενιάς.

Σκοποί ενότητας

- Να επισημανθούν τα **γραμματολογικά** δεδομένα της **Πρώτης Μεταπολεμικής Γενιάς**.
- Να παρουσιαστούν τα **ιστορικά** και **λογοτεχνικά – αισθητικά** συμφραζόμενα της γενιάς αυτής.
- Να παρουσιαστεί η **εμφάνιση της Γενιάς** και να σχολιαστεί η κριτική **υποδοχή** της.
- Να προσδιοριστούν τα **ιδιαίτερα χαρακτηριστικά** της (θεματολογικά, εκφραστικά, καταβολές, τάσεις).

Γραμματολογικά δεδομένα

- Ο όρος «Πρώτη Μεταπολεμική Γενιά»
 - Ντ. Γιωργούδης και Κ. Γεννατάς, (1957) – Λ. Πολίτης (1978)
- Κριτήρια ένταξης:
 - Γ. Π. Σαββίδης (1981) και Αλέξανδρος Αργυρίου (1982):
 - ποιητές γεννημένοι από το 1916 έως και το 1928.
 - εξέδωσαν την πρώτη τους συλλογή μεταξύ 1940-1950.
- **Ομάδα 47 ποιητών (επιλογή):**
 - Άρης Αλεξάνδρου
 - Μανόλης Αναγνωστάκης
 - Ελένη Βακαλό
 - Νάνος Βαλαωρίτης
 - Πάνος Θασίτης
 - Έκτωρ Κακναβάτος
 - Κλείτος Κύρου
 - Τάσος Λειβαδίτης
 - Δ. Π. Παπαδίτσας
 - Τίτος Πατρίκιος
 - Γιώργης Παυλόπουλος
 - Μίλτος Σαχτούρης
 - Τάκης Σινόπουλος

Ιστορικά Συμφραζόμενα

- Κρίσιμα ιστορικά γεγονότα:
 - Διχασμός (βενιζελικοί και βασιλόφρονες).
 - Πληγές της Μικρασιατικής Καταστροφής.
 - Δικτατορία του Μεταξά (1936).
 - Ιδέες της κομμουνιστικής αριστεράς (ρωσική επανάσταση του 1917).
 - Οικονομικό κραχ του 1929, φασισμός και ναζισμός.
 - Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος (1939-1945).
 - Ψυχρός Πόλεμος (1960 κ.εξ.).
 - Κρίση ιδεών της Αριστεράς (1955 κ.εξ.).
- Ελλάδα
 - Τριπλή Κατοχή (1941-1944).
 - Εμφύλιος (1946-1949).
 - Κλίμα διώξεων και εκτελέσεων (1950-1955).
 - Αστικοποίηση, καταναλωτισμός.
 - Νεανικά κινήματα (1960-1967).
 - Χούντα (1967-1974).
 - Διάσπαση ΚΚΕ (1968).

Λογοτεχνικά – Αισθητικά Συμφραζόμενα.

Η Γενιά του 1930 και ο ρόλος της

- Ποιητικό πεδίο:
 - Αστική και φιλελεύθερη διανόηση:
 - Στροφή του Γ. Σεφέρη (1931).
 - Υψικάμινος του Α. Εμπειρίκου (1935).
 - Τρακτέρ (1934) και Πυραμίδες (1935) του Γ. Ρίτσου.
 - Πρώτα υπερρεαλιστικά ποιήματα του Οδ. Ελύτη.
 - Περιοδικό της Γενιάς του 1930: Τα Νέα Γράμματα.
 - Αριστερά:
 - Οι αισθητικές επιταγές του σοσιαλιστικού ρεαλισμού.
 - Ποιητής-πρότυπο: Κ. Βάρναλης.
 - Απομακρύνεται από το έργο του Καρυωτάκη («παρακμή»).
 - Ποιητής-πρότυπο: Κ. Βάρναλης, προβολή της λαϊκής παράδοσης και απόρριψη του Μοντερνισμού και του υπερρεαλισμού.

Λογοτεχνικά – Αισθητικά Συμφραζόμενα

Η λογοτεχνία της Αντίστασης

- «Λογοτεχνία της Αντίστασης»:
 - Κατά την περίοδο του αλβανικού πολέμου και της Κατοχής (1941-1944).
 - **Επικαιρικός** χαρακτήρας, με στόχο την εμπύχωση του φρονήματος του λαού.
 - Ποιήματα από χέρι σε χέρι, σε χειρόγραφη μορφή.
 - Βραχύβια νεανικά περιοδικά: *Καλλιτεχνικά Νέα* (1943-1944), *Νεανική Φωνή* (1943-1944), *Ξεκίνημα* (1944) και *Φιλολογικά Χρονικά* (1944-1946).
- Πνευματική αντίσταση:
 - Γ. Σεφέρης, *Ημερολόγιο Καταστρώματος Α'* (1940).
 - Άγγ. Σικελιανός, *Ακριτικά, Αντίδωρο* (1942-43).
 - Ν. Εγγονόπουλος, *Μπολιβάρ, ένα ελληνικό ποίημα* (1944).
 - Δ. Σολωμός, *Γυναίκα της Ζάκυνθος* (έκδοση Λ. Πολίτη, 1944).
 - Οδ. Ελύτης, *Άσμα ηρωικό και πένθιμο για τον χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας* (1945).
 - Εκδόσεις με θέμα την Επανάσταση του 1821.

Εμφάνιση της Γενιάς

- Οι ποιητές της Γενιάς εμφανίζονται εκδοτικά στα γράμματά μας από το 1943-1944 κ.εξ.
- Ποιήματα σε νεανικά περιοδικά της κατοχικής περιόδου και ορισμένα άλλα καταξιωμένα (λ.χ., Τα Νέα Γράμματα, Ελεύθερα Γράμματα, Κοχλίας).
- Εκδόσεις ιδίοις αναλώμασιν, εκτός εμπορίου.
- Ποιήματα του [Ανδρέα Καμπά](#) (1919-1965) και του Νάνου Βαλαωρίτη (1921), λίγο πριν από την κήρυξη του Πολέμου.

Ανδρέας Καμπάς, «Περιμέναμε...», περ. Νεοελληνικά Γράμματα (1939)

Περιμέναμε στο Σύνταγμα το βράδυ ανάμεσα στις αδειανές καρέκλες και στο σβηστό
το φως περιμέναμε τις αγάπες.

Όμως οι αγάπες δεν ήρθανε γιατί δεν μπορούσανε να μας δώσουν τ' αληθινό.

Περιμέναμε μες στο βρωμόσπιτο αγκαλιά με τις γυναίκες μιας βραδιάς περιμέναμε
την ηδονή όμως η ηδονή δεν ήρθε γιατί δεν μπορούσε να μας δώσει τ' αληθινό.

Περιμέναμε πάνω στις βουνοκορφές ανάμεσα στα κεραυνωμένα δέντρα περιμέναμε
κάτι από τη φύση όμως το κάτι αυτό δεν ήρθε γιατί δεν μπορούσε να μας δώσει τ'
αληθινό.

Περιμέναμε με τους σοφούς μέσα στ' αργαστήρια σκυμμένοι στις μελέτες
περιμέναμε τη γνώση όμως η γνώση δεν ήρθε γιατί δεν μπορούσε να μας δώσει
τ' αληθινό.

Περιμέναμε με τις παρέες πάνω απ' τα βουβά ποτήρια.

Περιμέναμε το μεγάλο το ωραίο το ιδανικό.

Περιμέναμε, μα τίποτα δεν ήρθε τίποτα δε θα μπορούσε να 'ρθει...

Και συρθήκαμε αργά στο σπίτι γι' άλλη μια βραδιά.

Χαρακτηριστικά της Γενιάς.

Α. Θεματολογικά

- Κύρια θέματα ([Γιώργος Κεχαγιόγλου](#)):
 1. Το ιστορικό βίωμα (Πόλεμος, Κατοχή-Αντίσταση, Εμφύλιος).
 2. Η στρατιωτική ήττα της αριστεράς, εγκλεισμοί, διώξεις, εκτελέσεις.
 3. Τα προβλήματα προσαρμογής στο μετεμφυλιακό περιβάλλον.
 4. Η κρίση ιδεών στο εσωτερικό της αριστεράς.
 5. Η νοσταλγία της χαμένης νεανικής ρώμης.
 6. Η αποδυνάμωση της ελπίδας για ένα καλύτερο μέλλον.
 7. Υπαρξιακή αγωνία.
 8. Αίσθημα μοναξιάς και αλλοτρίωσης του ανθρώπινου προσώπου.
- «Στάση κοινωνικού πόνου» ([Πάνος Θασίτης](#)).
- «Ποιητική και πολιτική ηθική» ([Δ. Ν. Μαρωνίτης](#)).

Χαρακτηριστικά της Γενιάς.

Β. Η ποικιλία των εκφραστικών τρόπων

- Κύριοι εκφραστικοί τρόποι:
 - Χρήση α' πληθυντικού προσώπου (πίστη στο συλλογικό όραμα).
 - Στροφή στο α' ενικό πρόσωπο (διάψευση και εσωστρέφεια, υποκειμενική θέαση του κόσμου).
 - Εξωτερίκευση με τόνους δραματικούς της υπαρξιακής αγωνίας.
 - Υιοθέτηση ρεαλιστικής έκφρασης, η οποία αντλεί το ύφος της από τη γλώσσα της καθημερινής ζωής.
 - Περιστασιακή χρήση της λόγιας γλώσσας, συνήθως με ειρωνική διάθεση.
 - Υιοθέτηση (αρχικά) της παραδοσιακής έμμετρης στιχουργίας στη συνέχεια επιλογή του ελεύθερου στίχου.
 - Αξιοποίηση του Μοντερνισμού και της κληρονομιάς του υπερρεαλισμού.

Χαρακτηριστικά της Γενιάς.

Γ. Απόπειρα αυτό-προσδιορισμού

- Οριοθετήσεις και καταβολές
 - Οι ποιητές-κριτικοί ([Δάλλας 1959](#), [Μουλλάς 1992](#)):
 - Αποτιμούν τη Γενιά του '30.
 - οριοθετούν τα χαρακτηριστικά της δικής τους ποιητικής Γενιάς.
- Πώς κρίνουν τη Γενιά του '30:
 - «Μεταπρατικός», ετεροκαθορισμένος λόγος
 - Φορμαλισμός
 - Περισσή ρητορεία
 - Ελλειμματική κοινωνική ανταπόκριση.
- Πώς κρίνουν τη δική τους Γενιά:
 - Ο ρόλος του βιώματος.
 - Έμφαση στην ποιητική παράδοση (δημοτικό τραγούδι, Κάλβος, Σολωμός, Σικελιανός).
 - «Συνομιλία» με την ποίηση του Καρυωτάκη ή του Καβάφη.
 - Απόπειρες διευθέτησης και χωροθέτησης της μεταπολεμικής ποίησης.

Χαρακτηριστικά της Γενιάς.

Δ. Οι τρεις τάσεις

- Μεταϋπερρεαλιστική (Βαλαωρίτης, Κακναβάτος, Παπαδίτσας): επιρροές από την τεχνοτροπία του υπερρεαλισμού. Κύρια διαφορά από τα προπολεμικά υπερρεαλιστικά ποιήματα: η εγκατάλειψη του ευαγγελισμού για μια ελεύθερη κοινωνία.
- Πολιτική, κοινωνική (Αλεξάνδρου, Αναγνωστάκης, Λειβαδίτης, Πατρίκιος): σχέση με την κρίση στην Αριστερά («Ποίηση της ήττας», Λεοντάρης, 1983), βίωση ακραίων συνθηκών.
- Υπαρξιακή (Βακαλό, Καρούζος, Σαχτούρης, Σινόπουλος):
 - Έκφραση:
 - αίσθησης αδιεξόδου.
 - αγωνίας για τη φθορά από τον χρόνο.
 - για τη μη απήχηση της ποίησης στην κοινωνία.

Υποδοχή της Γενιάς

- Ουσιαστικά μελέτη από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 κ.εξ. Τεκμήρια:
 - Η Ανθολογία του Αλέξ. Αργυρίου (1982).
 - Πρακτικά δύο Συμποσίων της Νεοελληνικής Ποίησης (1982 και 1987).
 - Δ. Ν. Μαρωνίτης, Ποιητική και πολιτική ηθική (1984).
 - Νωρίτερα: Σ. Ιλίνσκαγια, Η μοίρα μιας γενιάς (1976).
- Ο ρόλος των μεταπολεμικών ποιητών-κριτικών (1944-1960):
 - Εκδότες περιοδικών (Ενδοχώρα ή Η Κριτική), συγγραφείς άρθρων και μελετών:
 - κρίνουν εν θερμώ την παραγωγή περίπου συνομηλίκων τους.
 - [κρίνουν](#) την ποίηση της Γενιάς του '30.
 - δρουν μέσα στο κλίμα της «ιδεολογικής υπερφόρτισης» της εποχής.
 - επιχειρούν τις πρώτες εποπτικές παρουσιάσεις της μεταπολεμικής ποίησης.

Μανόλης Αναγνωστάκης

Βιβλιογραφικός οδηγός μαθήματος

- Αμπατζοπούλου Φραγκίσκη, «Το ΥΓ του Μανόλη Αναγνωστάκη. Η ποίηση έξω από τις σελίδες», στον σύμμεικτο τόμο Νάσος Βαγενάς (επιλογή), Για τον Αναγνωστάκη. Κριτικά κείμενα, Αιγαίον, Λευκωσία 1996, σ. 183-191 [πρώτη δημοσίευση: 1984].
- Αποστολίδου Βενετία, Λογοτεχνία και Ιστορία στη μεταπολεμική Αριστερά. Η παρέμβαση του Δημήτρη Χατζή 1947-1981, Πόλις, Αθήνα 2003.
- Αράγης Γιώργος, «Η παρουσία του Αναγνωστάκη στους ποιητές της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς», περ. Αντί 527-528 (30.7.1993) 50-54.
- Αργυρίου Αλέξ. - Ζήρας Α. - Κοτζιάς Α. - Κουλουφάκος Κ., «Το οδυνηρό πέρασμα στην πολιτικοποίηση», περ. Διαβάζω 5/6 (Νοέμ. 1976-Φεβρ. 1977) 62-83.
- Αργυρίου Αλέξ., «Εισαγωγή στη Μεταπολεμική ποίηση», στο Κείμενα περί κειμένων, Σοκόλης, Αθήνα 1995, σ. 211-222.
- ———, Μανόλης Αναγνωστάκης. Νοούμενα και υπονοούμενα της ποίησής του, Γαβριηλίδης, Αθήνα 2004 [μελέτες δημοσιευμένες κατά τα έτη 1982-2001].

Μανόλης Αναγνωστάκης

Βιβλιογραφικός οδηγός μαθήματος

- Βαγενάς Νάσος, Για έναν ορισμό του μοντέρνου στην ποίηση, Στιγμή, Αθήνα 1984.
- ———, «Ξαναδιαβάζοντας τον Αναγνωστάκη», στον σύμμεικτο τόμο Νάσος Βαγενάς (επιλογή), Για τον Αναγνωστάκη. Κριτικά κείμενα, Αιγαίον, Λευκωσία 1996, σ. 293-302 [πρώτη δημοσίευση: 1994].
- Βαρβέρης Γιάννης, «Ο “Στόχος” τότε και τώρα», περ. Αντί 527-528 (30.7.1993) 22-23.
- Βούλγαρης Κώστας, «Από τον Καρυωτάκη στον Αναγνωστάκη» Αντί 37, 527-528 (30.7.1993) 56-65.
- Βουρνάς Τάσος, «Η “ποίηση της ήττας” και η ήττα της κριτικής», περ. Επιθεώρηση Τέχνης 109 (Ιαν. 1964) 6-12.
- Δαββέτας Νίκος, «Όψεις του Εμφυλίου στην ποίηση των Γ. Παυλόπουλου, Μ. Αναγνωστάκη, Τ. Σινόπουλου», περ. Νέα Εστία 1743 (Μάρτ. 2002) 436-443.

Μανόλης Αναγνωστάκης

Βιβλιογραφικός οδηγός μαθήματος

- Δάλλας Γιάννης, «Η περιπέτεια του μοντέρνου ποιητικού λόγου. Απόψεις», περ. Κριτική 4/5 (Ιούλ.-Οκτ. 1960) 165-173 = Πλάγιος Λόγος. Δοκίμια κριτικής εφαρμογής, Καστανιώτης, Αθήνα 1989, σ. 11-38.
- ———, «Η μεταπολεμική ποίηση και ο Μανόλης Αναγνωστάκης», στο Πλάγιος Λόγος, ό.π., σ. 197-274.
- ———, Μανόλης Αναγνωστάκης. Ποίηση και ιδεολογία, Κέδρος, Αθήνα 2007 [περιλαμβάνει μελέτες δημοσιευμένες κατά τα έτη 1972-2005].
- Δασκαλόπουλος Δημήτρης, «Σχεδιάσμα βιβλιογραφίας Μανόλη Αναγνωστάκη», περ. Αντί 527-528 (30.7.1993) 85-96.
- Ζήρας Αλέξης, «Το Υ.Γ. ως άρνηση της ερμηνείας», περ. Αντί 527-528 (30.7.1993) 36-39.
- Θασίτης Πάνος, «Κοινωνικοί προσδιορισμοί στην ποίηση. Σχεδιάσμα», στο Τα δοκίμια (1957-1983), Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1990, σ. 93-106 [πρώτη δημοσίευση: 1966].
- Ιλίνσκαγια Σόνια, Η Μοίρα μιας γενιάς: Συμβολή στη μελέτη της μεταπολεμικής πολιτικής ποίησης στην Ελλάδα (μτφρ. Μήτσος Αλεξανδρόπουλος), Κέδρος, Αθήνα 21986 (11976).
- ———, «Η πρώτη μεταπολεμική ποιητική γενιά: μια νέα ματιά σε παλαιότερη θεώρηση», στο Επισημάνσεις. Από την πορεία της ελληνικής ποίησης του 20ού αιώνα, Πολύτυπο, Αθήνα 1992, σ. 38-76.

Μανόλης Αναγνωστάκης

Βιβλιογραφικός οδηγός μαθήματος

- Κεχαγιόγλου Γιώργος, «Θεματογραφία της πρώτης μεταπολεμικής ποιητικής γενιάς», στον σύμμεικτο τόμο Σωκράτης Σκαρτσής (επιμ.), Πρακτικά Πρώτου Συμποσίου Νεοελληνικής Ποίησης, Πανεπιστήμιο Πατρών (3-5 Ιουλ. 1981), τόμος Α΄, Γνώση, Αθήνα 1982, σ. 59-68.
- Κοκόλης Ξ. Α., Δώδεκα ποιητές, Θεσσαλονίκη 1930-1960, Εγνατία, Θεσσαλονίκη [1979].
- ———, «Σε τι βοηθά λοιπόν...» η ποίηση του Μανόλη Αναγνωστάκη. Μελέτες και σημειώματα, Νεφέλη, Αθήνα 2001 [μελέτες δημοσιευμένες κατά τα έτη 1979-1997].
- Κοτζιά Ελισάβετ, «Η σταδιακή κατάλυση των αρχών του σοσιαλιστικού ρεαλισμού στο πεδίο των ιδεών στη δεκαετία 1955-1965», περ. Νέα Εστία 1743 (Μάρτ. 2002) 404-414.
- Κουλουφάκος Κώστας, «Μανόλη Αναγνωστάκη: “Τα Ποιήματα”, (1941-1956)», στον σύμμεικτο τόμο Νάσος Βαγενάς (επιλογή), Για τον Αναγνωστάκη. Κριτικά κείμενα, Αιγαίον, Λευκωσία 1996, σ. 48-52 [πρώτη δημοσίευση: 1957].
- Λαμπρίδης Μανόλης, «Μανώλη [sic] Αναγνωστάκη: Τα ποιήματα», στον σύμμεικτο τόμο Νάσος Βαγενάς (επιλογή), Για τον Αναγνωστάκη. Κριτικά κείμενα, Αιγαίον, Λευκωσία 1996, σ. 37-47 [πρώτη δημοσίευση: 1956].

Μανόλης Αναγνωστάκης

Βιβλιογραφικός οδηγός μαθήματος

- Λειβαδίτης Τάσος, «Η ποίηση της ήττας. Ένα θέμα για διερεύνηση», περ. Επιθεώρηση Τέχνης 141 (Σεπτ. 1966) 132-136.
- Λεοντάρης Βύρων, Η Ποίηση της ήττας, Έρασμος, Αθήνα 1983 [πρώτη δημοσίευση: 1963].
- ———, Κείμενα για την ποίηση, Νεφέλη, Αθήνα 2001.
- Μαρωνίτης Δ. Ν., Ποιητική και πολιτική ηθική. Πρώτη Μεταπολεμική Γενιά. Αλεξάνδρου – Αναγνωστάκης – Πατρίκιος, Κέδρος, Αθήνα 31984 [επιφυλλίδες δημοσιευμένες κατά τα έτη 1975-1976 και ένα ανθολόγιο ποιημάτων].
- ———, «Ποίηση και Ιστορία. Μανόλης Αναγνωστάκης “Θεσσαλονίκη, μέρες του 1969 μ.Χ.”», στο Διαλέξεις, Στιγμή, Αθήνα 1992, σ. 99-118.
- Μέντη Δώρα, Μεταπολεμική πολιτική ποίηση. Ιδεολογία και ποιητική, Κέδρος, Αθήνα 1995.

Μανόλης Αναγνωστάκης

Βιβλιογραφικός οδηγός μαθήματος

- Μερακλής Μ. Γ., Η σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία (1945-1970) Ι. Ποίηση, Κωνσταντινίδης, Θεσσαλονίκη [1971].
- ———, «Μικρά εισαγωγικά στην ελληνική μεταπολεμική ποίηση», στον σύμμεικτο τόμο Σωκρ. Λ. Σκαρτσής (επιμ.), Πρακτικά Έκτου Συμποσίου Ποίησης. Νεοελληνική μεταπολεμική ποίηση (1945-1985), Γνώση, Αθήνα 1987, σ. 25-37.
- Μαρκόπουλος Γιώργος, Εκδρομή στην άλλη γλώσσα. Αλεξάνδρου, Αναγνωστάκης, Λειβαδίτης, Δούκαρης, Κατσαρός, Κωσταβάρας, Πατρίκιος, Ρόπτρον, Αθήνα 1991.
- Μουλλάς Παν., «Ο κριτικός λόγος της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς», στο Παλίμψηστα και μη. Κριτικά δοκίμια, Στιγμή, Αθήνα 1992, σ. 201-213.
- ———, Τρία κείμενα για τον Μανόλη Αναγνωστάκη, Στιγμή, Αθήνα 1998.
- Μπακογιάννης Μιχ. Γ., «Αντιπαραθέσεις στους κόλπους της αριστεράς: Μια βιβλιοκρισία του Μ. Αναγνωστάκη και οι αντιδράσεις», περ. Το Δέντρο 129-130 (Οκτ.-Δεκ. 2003) 134-138.
- ———, «Η υποδοχή της ποίησης του Μανόλη Αναγνωστάκη από την κριτική της αριστεράς (1955-1962)», στον συλλογικό τόμο Περικλής Σφυρίδης (επιμ.), Η ποίηση της Θεσσαλονίκης στον 20ό αιώνα, Δημοτική Βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 136-149.

Μανόλης Αναγνωστάκης

Βιβλιογραφικός οδηγός μαθήματος

- Μπακογιάννης Μιχ. Γ., Το περιοδικό «Κριτική» (1959-1961). Μια δοκιμή ανανέωσης του κριτικού λόγου, Θεσσαλονίκη, University Studio Press, 2004.
- ———, «Μανόλης Αναγνωστάκης: Λόγος περί ποίησης», στον σύμμεικτο τόμο Χρήστος Μουχάγιερ (επιμ.), Μνήμες Επταπυργίου. Η περίπτωση του ποιητή Μανόλη Αναγνωστάκη, Κέντρο Ιστορίας Δήμου Συκεών και 2Ο Γυμνάσιο Συκεών, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 59-66.
- Μπεκατώρος Στέφανος, Μανόλης Αναγνωστάκης. Η Εποχή και το Πρόσωπο. Ένα πλησίασμα, Μπουκουμάνης, Αθήνα 1974.
- Ντουινιά Χριστίνα, Κ. Γ. Καρυωτάκης. Η αντοχή μιας αδέσποτης σφαίρας, Καστανιώτης, Αθήνα 22001.
- Orsina Vincenzo, Ο Στόχος και η σιωπή: Εισαγωγή στην ποίηση του Μ. Αναγνωστάκη (πρόλογος – επιμέλεια: Αλέξης Ζήρας, μτφρ. Αυγή Καλογιάννη), Νεφέλη, Αθήνα 1995.
- Παπαδάκη Ειρήνη, Πίνακας λέξεων των ποιημάτων του Μανόλη Αναγνωστάκη, δημοσίευτη μεταπτυχιακή εργασία (Διδάσκων: Αλέξ. Αργυρίου), Ρέθυμνο 1994.
- Παύλου Σάββας, Ο ποιητής Μανούσος Φάσσης λίβελλος εναντίον Μανόλη Αναγνωστάκη, Πενταδάκτυλος, Αθήνα 1989.

Μανόλης Αναγνωστάκης

Βιβλιογραφικός οδηγός μαθήματος

- Πιπίνης Γιάννης, Μανόλης Αναγνωστάκης. Ένας φανατικός πεζοπόρος της ποίησης, Σοκόλης, Αθήνα 1999 [κείμενα δημοσιευμένα κατά τα έτη 1993-1996].
- Σαββίδης Γ. Π., «Το στίγμα της πρώτης μεταπολεμικής ποιητικής γενιάς», στον σύμμεικτο τόμο Σωκρ. Λ. Σκαρτσής (επιμ.), Πρακτικά Πρώτου Συμποσίου Νεοελληνικής Ποίησης, τ. Α', Γνώση, Αθήνα 1983, σ. 27-34.
- Τζούμα Άννα, Ο Χρόνος. Ο Λόγος. Η ποιητική δοκιμασία του Μανόλη Αναγνωστάκη· μια οπτική, Νεφέλη, Αθήνα 1992.
- Τσακνιάς Σπύρος, «Μανόλης Αναγνωστάκης Το περιθώριο '68-'69», στον σύμμεικτο τόμο Νάσος Βαγενάς (επιλογή), Για τον Αναγνωστάκη. Κριτικά κείμενα, Αιγαίον, Λευκωσία 1996, σ. 158-163 [πρώτη δημοσίευση: 1980].
- Φραντζή Άντεια, Ούτως ή άλλως: Αναγνωστάκης, Εγγονόπουλος, Καχτίσης, Χατζής, Πολύτυπο, Αθήνα 1988.
- ———, «Τα “ανένταχτα” του Μανόλη Αναγνωστάκη. Προϋποθέσεις, ιστορικά συμφραζόμενα και ένταξή τους στο σύνολο του έργου», περ. Νέο Επίπεδο 32 (Νοέμ. 2000) 10-20 [πρώτη δημοσίευση: 1997].

Μανόλης Αναγνωστάκης

Βιβλιογραφικός οδηγός μαθήματος

- Χουρμούζιος Αιμίλιος, «Μανόλη Αναγνωστάκης: “Εποχές”, Ι, ΙΙ. (Θεσσαλονίκη, 1945, 1948)», στον σύμμεικτο τόμο Νάσος Βαγενάς (επιλογή), Για τον Αναγνωστάκη. Κριτικά κείμενα, Αιγαίον, Λευκωσία 1996, σ. 9-12 [πρώτη δημοσίευση: 1951].
- Χριστοδούλου Δημήτρης, «Η Κριτική και η Πρώτη Μεταπολεμική Ποιητική Γενιά», στον σύμμεικτο τόμο Σωκρ. Λ. Σκαρτσής (επιμ.), Πρακτικά Δεύτερου Συμποσίου Ποίησης, Γνώση, Αθήνα 1983, σ. 255-260.

Μανόλης Αναγνωστάκης

Παράλληλο υλικό στο Διαδίκτυο

- [Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας](#): Συμφραστικοί Πίνακες Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποιητές
 - πλούσιο υλικό για τη ζωή και το έργο του ποιητή (χρονολόγιο, εργογραφία, βιβλιογραφία και δικτυογραφία κ.ά.)
 - ψηφιοποιημένα όλα τα ποιήματα της συγκεντρωτικής έκδοσης με δυνατότητα αναζήτησης
 - ενδεικτική και όχι εξαντλητική καταγραφή δίσκων με [μελοποιήσεις και αναγνώσεις](#) ποιημάτων του
- [Πολιτιστικός Θησαυρός της Ελληνικής Γλώσσας](#)
 - Αποσπάσματα κειμένων του Αναγνωστάκη
 - Αποσπάσματα άρθρων για το έργο του
- [Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού](#): Ο ποιητής διαβάζει ποιήματά του
- [Η δε πόλις ελάλησεν. Θεσσαλονίκη \(Μ. Αναγνωστάκης\)](#) (ψηφιακό αρχείο ΕΡΤ, 1992, σκηνοθεσία Βασίλη Παπαβασιλείου)

Μανόλης Αναγνωστάκης

Παράλληλο υλικό στο Διαδίκτυο

- [Μανόλης Αναγνωστάκης: Δεκαπέντε και μία κινούμενες εικόνες](#) (ψηφιακό αρχείο ΕΡΤ, 2007, εκπομπή Παρασκήνιο του Λάκη Παπαστάθη).

«Δυο χρόνια μετά τον θάνατο του ποιητή Μανόλη Αναγνωστάκη, η εκπομπή συνέλεξε όλες σχεδόν τις κινηματογραφικές και τηλεοπτικές εικόνες του. Ερασιτεχνικές οικογενειακές λήψεις των αρχών της δεκαετίας του '60, πλάνα από την πολιτική του δράση, από τιμητικές εκδηλώσεις γι' αυτόν, από παρουσιάσεις βιβλίων του, συνεντεύξεις στην τηλεόραση και το ραδιόφωνο και απαγγελίες ποιημάτων του από τον ίδιο.» (από το εισαγωγικό σημείωμα της εκπομπής).

- [Περιπέτεια ενός ποιήματος](#) (ψηφιακό αρχείο ΕΡΤ, 1990, σκηνοθεσία Μιχάλη Γαλανάκη).

«Το επεισόδιο της εκπομπής είναι αφιερωμένο στη μελοποιημένη ποίηση του ΜΑΝΟΛΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ, ενώ μαρτυρίες φιλικών του προσώπων από το χώρο της μουσικής και των ραμμάτων, αναφέρονται στην προσωπικότητα του ποιητή, καθώς και στο έργο του.» (από το εισαγωγικό σημείωμα της εκπομπής).

Τέλος Μαθήματος

Επεξεργασία: Ευθυμία Χ. Πέτκου,
Δρ. Νεοελληνικής Φιλολογίας
Θεσσαλονίκη, 28-2-2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

